

Inlägg i anledning av Jan Anderssons och Anders Nehrmans artiklar i nr 10 av Skattenytt 1980

I

Egendomslivränta eller därmed jämförligt vederlag

Av civilekonomen Harry Margulies

I det följande avser jag att behandla två frågor gällande de skattemässiga egendomslivräntorna, nämligen dels i vilka fall en periodisk utbetalning vid förvärv av egendom är A- eller B-inkomst och dels huruvida en avyttring mot livränta måste avse hela förvärvskällan när rörelsetillgångar överlåtes.

I Egendomslivränta — A- eller B-inkomst?

Reglerna om förvärv av egendom mot periodisk utbetalning återfinns i anvisningspunkten 5 till 46 § KL. Avdrag medges enligt lagtexten med utgivet belopp för vissa typer av periodiska utbetalningar. Bland de periodiska utbetalningar för vilka avdrag medges utan beloppsbegränsning återfinns livränta eller därmed jämförligt vederlag vid förvärv av egendom genom köp, byte eller därmed jämförligt fång.

Köparen av egendomen får således ett allmänt avdrag. Detta innebär att han

- dels får göra avdrag mot alla inkomstslag och
- dels får göra avdraget i första hand i hemortskommunen.

Även om således någon mot livränta förvärvar en fastighet i annan kommun än hemortskommunen och förvärvet sker mot egendomslivränta, medges avdrag för utgivet belopp i hemortskommunen på samma sätt som för övriga allmänna avdrag.

Köparens situation är förhållandevis okomplicerad. Vi skall nu något titta på vad som händer hos säljaren.

Om vi först går till 19 § KL, sägs där att till skattepliktig inkomst icke räk-

nas bl a ”periodiskt understöd eller därmed jämförlig periodisk intäkt, i den mån givaren enligt 20 § eller punkt 5 av anvisningarna till 46 § icke är berättigad till avdrag för utgivet belopp;”

I egendomslivräntefallet har förvärvaren rätt till avdrag med hela det utgivna beloppet, varför hela intäkten blir skattepliktig för säljaren.

Att beskattning sker under inkomst av tjänst ser vi i 31 § KL. Där sägs nämligen: ”Med tjänst likställs rätt till:

pension, livränta, som utgår på grund av sjuk-, olycksfalls- eller skadeförsäkring eller annorledes än på grund av försäkring, . . .”

För att åter tala med KL:s terminologi är en egendomslivränta en livränta som utgår annorledes än på grund av försäkring. Jag förutsätter naturligtvis att det är fråga om en livränta i verklig mening och att förvärvaren av egendomen har sin avdragsrätt.

För att nu avgöra huruvida den periodiska intäkt, som utgöres av egendomslivräntan, är att betrakta som A- eller B-inkomst, hänvisas vi till 9 § 3 mom 2 st lagen om statlig inkomstskatt. Där sägs:

”Med A-inkomst förstås inkomst av tjänst, dock icke periodiskt understöd eller därmed jämförlig periodisk intäkt, som avses i 31 § kommunalskattelagen, . . .”

I stycket sägs vidare, att med B-inkomst förstås övriga inkomster.

Lagstiftaren har valt att definiera B-inkomst som sådana inkomster som inte är A-inkomst. Särskilt tydlig har lagstiftaren varit under inkomst av tjänst. Där sägs nämligen att all inkomst av tjänst är A-inkomst, med undantag för periodiskt understöd eller därmed jämförlig periodisk intäkt som avses i 31 § kommunalskattelagen.

I 31 § KL likställs med tjänst dels, som vi ovan sett, livränta som utgår annorledes än på grund av försäkring, dels ”periodiskt understöd eller därmed jämförlig periodisk intäkt, i den mån beloppet icke är undantaget från skatteplikt enligt 19 §”.

Som vi ser behandlas inte livränta, som utgår annorledes än på grund av försäkring, (egendomslivränta) tillsammans med periodiskt understöd eller därmed jämförlig periodisk intäkt. Hänvisningen till 31 § KL från 9 § 3 mom 2 st lagen om statlig inkomstskatt kan således inte avse egendomslivräntorna. Att egendomslivränta verkligen är A-inkomst framgår dessutom tydligt av följande departementschefsuttalande, som hämtats från prop 1965:84 sid 17.

”Vid sidan om pension på grund av tjänst förekommer olika former av pension och livränta, där sambandet mellan tidigare arbetsprestation och utfallande belopp inte är lika klart. Det rör sig här i regel om förmåner som utgår på grund av frivillig försäkring eller också avtalats vid överlåtelse av t ex en rörelse. I flertalet fall torde det dock förhålla sig så, att pension och livränta av detta slag har anknytning till eget arbete som tidigare bedrivits i rörelse eller tjänst. Det torde inte vara möjligt att i förevarande hänseende skilja de pensio-

ner och livräntor, som ytterst härrör från arbete, från andra. Jag vill därför förordna att alla slag av pensioner och livräntor enhetligt behandlas som arbetsinkomst.”

Så återstår knäckfrågan om vad som är ”livränta” och vad som är ”därmed jämförligt vederlag” vid förvärv av egendom.

Med uttrycket livränta torde avses alla de situationer, när den periodiska utbetalningen är beroende av någons liv. Jämför vi t ex med avlösens-fallet RÅ 1970 Fi 1275 finner vi, att det där var fråga om ett periodiskt understöd, som skulle utgå under mottagarens livstid. Med ”därmed jämförligt vederlag” torde i så fall avses de långa periodiska utbetalningarna som är tidsbegränsade och utan att utbetalningarna gjorts beroende av någons liv. I sådant fall blir konklusionen att med A-inkomst avses alla periodiska utbetalningar, som är beroende av någons liv. De övriga fallen skulle således behandlas som B-inkomst.

Det klaraste fallet av en periodisk utbetalning som är beroende av någons liv är en livsvarig livränta.

Emellertid är inte endast de livsvariga periodiska utbetalningarna att anse som livränta. En utfästelse om periodiskt vederlag vid egendomsförvärv under 15 år, dock högst så länge mottagaren är i livet, torde också uppfylla kravet för att anses vara livränta.

Slutligen kan man tänka sig en tidsbegränsad utfästelse, som gjorts beroende av flera personers liv. Exempelvis en periodisk utbetalning som går till säljaren så länge han är i livet, i andra hand till hans hustru, så länge hon är i livet, dock högst 15 år, torde också uppfylla kravet för att anses vara livränta.

En periodisk utbetalning som emellertid utgår under 15 år till säljaren eller hans rättsinnehavare är inte beroende av någons liv. En sådan periodisk utbetalning skulle därför inte anses vara livränta utan ”därmed jämförligt vederlag” vid förvärv av egendom.

Beträffande definitionen av begreppet livränta säger Åke Hellner (Periodiskt understöd och underskott, sid 174):

”Kriterier för livränta är dels förekomsten av periodiska utbetalningar, dels det faktum att antalet perioder gjorts beroende av viss eller vissa personers liv. Livräntebeloppet är således ej fixerat till ett definitivt belopp. Jämför man livränteutbetalningar med kapitalavbetalningar skiljer sig de sistnämnda såtillvida, att de i regel är fixerade till ett totalbelopp.”

Riksskatteverket har i sin Handledning för taxering 1980 gjort följande uttalande:

”Pension förekommer på grund av tjänst och frivillig försäkring eller kan ha avtalats vid överlåtelse av t ex en rörelse. I flertalet fall torde det dock förhålla sig så, att pension och livränta av detta slag har anknytning till eget arbete som tidigare bedrivits i rörelse eller tjänst. Alla slag av pensioner och livräntor behandlas därför som A-inkomst. Detsamma gäller undantagsförmåner.”

Innehållet i det ovan citerade stycket är naturligtvis riktigt, om man först har gjort klart vad som avses med begreppet livränta.

I allmänt språkbruk brukar man med egendomslivränta avse alla typer av periodiska vederlag vid förvärv av egendom. Men i lagtexten talas om två typer av vederlag, dels "livränta" och dels med livränta "jämförligt vederlag".

Fråga om vilka periodiska utbetalningar vid egendomsförvärv som är A- eller B-inkomst har mig veterligen ännu inte avgjorts i Regeringsrätten. F n är rättstillämpningen väldigt ojämn. En prövning av frågan i Regeringsrätten är efterlängtat, så att vi får en enhetlig rättstillämpning.

II Överlåtelse av en del av tillgångarna i en enskild rörelse

Som vi tidigare konstaterat medges en köpare enligt anvisningspunkten 5 till 46 § KL avdrag för utgiven egendomslivränta vid förvärv av, rätt och slätt, egendom. I detta kan inte finnas någon undersökningsplikt på köparens sida, huruvida den förvärvade egendomen hos säljaren ingår i förvärvskällan rörelse eller ej. Bortsett från om det finns undersökningsplikt eller ej är naturligtvis undersökningen omöjlig att genomföra. Inte ens säljaren behöver ju i det särskilda fallet veta om egendomen ingår i förvärvskällan rörelse eller ej. Vi kan tänka oss att det är fråga om avyttring av några fastigheter, som ingår i ett större fastighetsbestånd. Vid avyttringstidpunkten är både köpare och säljare överens om att säljarens fastigheter inte utgör varulager i förvärvskällan handel med fastigheter. Senare anses emellertid fastigheterna ingå i förvärvskällan handel med fastigheter och rörelsen anses påbörjad redan före det att några av fastigheterna avyttrades mot livränta.

Köparen kan naturligtvis inte veta huruvida hela förvärvskällan avyttras eller endast en del. Det är inte ens säkert att säljaren kan veta hur långt hans förvärvskälla sträcker sig. Han kan exempelvis driva två rörelsegrenar som av honom uppfattas som av varandra oberoende förvärvskällor, men som i efterhand visar sig vara en och samma förvärvskälla.

Vad köparen har att se till är, att det antingen är fråga om en livsvarig periodisk utbetalning, och därför en livränta, eller en tillräckligt lång periodisk utbetalning, och därför ett med livränta jämförligt vederlag. I sådant fall är hans avdragsrätt odiskutabel.

Följer vi sedan systematiken i kommunalskattelagen finner vi att säljarens beskattning har gjorts beroende av köparens avdragsrätt. Så snart köparens avdragsrätt har konstaterats skall säljaren beskattas under inkomst av tjänst, vilket man kan utläsa av 19 och 31 §§ KL. Att således göra ett angrepp på säljaren torde inte vara möjligt. Frågan uppstår då huruvida säljaren skall beskattas för samma intäkt två gånger. Skall säljaren således dels — beskattas för den löpande periodiska intäkten under inkomst av tjänst och dels

— beskattas för summan av utgående periodiska intäkter omedelbart under inkomst av rörelse?

För det första kan man naturligtvis säga, att sådan dubbelbeskattning på säljarsidan inte ger ett materiellt riktigt taxeringsutfall. Dessutom kan man i fall av livsvariga periodiska utbetalningar inte i förväg veta hur många utbetalningar som faktiskt kommer att ske. Emellertid får man direkt i lagtexten stöd för den uppfattningen att dubbelbeskattning inte skall komma ifråga. 41 § KL stadgar nämligen i första stycket att inkomst av rörelse skall beräknas enligt bokföringsmässiga grunder i den mån dessa icke står i strid med särskilda bestämmelser i kommunalskattelagen.

I vårt fall uppstår en konflikt mellan inkomst av tjänst och inkomst av rörelse. Stadgandet i 41 § måste då tolkas så, att bokföringsmässiga grunder får vika för beskattning under inkomstslaget tjänst. I förhållande till de allmänna stadgandena om bokföringsmässiga grunder i 41 § måste anvisningspunkten 5 till 46 § anses vara en specialregel. I 41 § löses konflikten mellan två oförenliga bestämmelser så, att de allmänna reglerna om bokföringsmässiga grunder ger vika för specialreglerna om beskattning av egendomslivränta.

Går vi så över till egendom som i säljarens hand vid en avyttring beskattas efter realisationsvinstreglerna torde praxis vara helt klar. Tillräckligt långa periodiska utbetalningar medför beskattning endast under inkomst av tjänst. Här har konflikten mellan kontantprincipen under inkomst av tjänst och kontantprincipen under tillfällig förvärvsverksamhet lösts av praxis utan direkt lagstöd. Här finns inget motsvarande stadgande om att kontantprincipen vid inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet skall vika, utan lagtexten säger att det är utan betydelse om köpeskillingen eller ersättningen skall erläggas på en gång eller i särskilda terminer. Hela köpeskillingen skall således tas upp till beskattning så snart första kronan inflyter.

Trots detta sker beskattning vid långa periodiska utbetalningar endast under inkomst av tjänst. Detta följer, som ovan nämnts, av att så snart köparen har avdragsrätt enligt 46 § anv.p. 5 KL vid sitt egendomsförvärv, säljaren skall beskattas under inkomst av tjänst för de av honom mottagna periodiska intäkterna.

Inte heller här kommer dubbelbeskattning av säljaren ifråga. Konflikten mellan två specialbestämmelser i KL har här lösts på ett logiskt sätt, trots avsaknaden av en uttrycklig regel härom. Det torde därför vara svårt att inta en annan ståndpunkt när avyttringen avser tillgångar, som ingår i förvärvskällan rörelse. Framför allt som ett uttryckligt stadgande där löser konflikten mellan två oförenliga bestämmelser i KL.